

Učiteljski Tovariš.

~~~~~
List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dnó vsakega meseca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj X.

V Ljubljani 1. novembra 1870.

List 21.

SONET.

Zgodí se, da oblačen dan napoči,
Ko gora v gosto meglo je zavita,
Očém daljava lepa krog zakrita
In vse molčí ko v mirni tihi noči.

Naenkrat se megla od gore loči,
Lepôta zemlje zopet je očita,
Svit in gorkota solnca vse zbudita,
Veselja vsaka stvar na dan poskoči.

Ko človek pil iz žalosti je kupe,
Nočém enaki so njegovi dnevi,
Izgubil je nekdanje zlate upe.

A ko mu po prestani britki reví
Veselje novo zbríše dní gorjupe, —
Zasíje nov up v lepšem mu obseví.

Fr. Cimperman.

V prevdarek.

Vsi šolski in drugi modri možje sedanjih časov so spoznali resnico, da le na podlagi materinega jezika si more človek v svoji mladosti pridobiti še drugih potrebnih znanosti. Zlasti veljá to pri glavnih in srednjih šolah.

O glavnih ali štirirazrednih ljudskih šolah omenjam, da je tú bil do sedaj prvi namen naših glavnih šol le-ta, da se učenci toliko v nemščini izurijo, da stopivši v srednje šole morejo razumeti nemško razlaganje. Dokler ostane

po slovenskih deželah v srednjih šolah nemški jezik učni jezik, toliko časa morajo glavne šole nemški jezik učiti. Mi ne moremo še prositi ali svetovati, da naj se nemški jezik tudi iz glavnih šol tako odpravi, kakor se je odmaknil iz drugih ljudskih šol; prositi pa smemo slavno deželno šolsko svetovalstvo, da učni red za nemški jezik v glavnih šolah tako spremeni, da bode nauk v tem jeziku več hasnil, kakor do sedaj in da dobí tudi materini jezik primerni prostor v sedanjih štiri-razrednih ljudskih šolah.

Da se bode v nemškem jeziku v kratkem času z večim vspehom poučevalo, treba je, da se ta nauk prav vravná, da se postavlja na terdno podlago in da se potem po najboljši metodi i sistemi nadaljuje. Do sedaj pa nismo tega nauka naslanjali na nobeno podlago in tudi potem napačno dalje zidali.

Ta podlaga, katero moramo v šoli naj prvo položiti, je znanje materinega jezika. Domači jezik je, s katerim se mora vsaka začetna šola naj prvo pečati. Tako delajo vsi narodi. Kedar se otrok izuri dovolj v svojem jeziku, potem pridejo na versto drugi koristni nauki, med ktere prištevamo pri nas tudi nemški jezik. Do sedaj se pa pri nas ni na to oziralo.

Nočem na dolgo razlagati dosedanjo osnove naših štiri-razrednih šol. Vsaj je vsakemu znano, da so vredjene nasproti vsem pedagogičnim načelom in nasproti potrebam našega naroda; nasvetovati hočem le, kako naj bi se gledé poučevanja nemškega jezika prestrojile. V prvem razredu glavnih šol na Kranjskem (zunej Kočevja in Weissenfelsa) naj popolnoma izostane poučevanje nemščine. V drugem razredu v prvi polovici šolskega leta naj veljá ravno to; še le v drugi polovici naj se polagoma pričénja z začetnim nemškim branjem in pisanjem, ki naj bode podlaga za tretji razred, v katerem naj se pričné gramatikalni in pravopisni nauk nemškega jezika. V četrtemu razredu se to nadaljuje.

Kar se bode v prvih letih na ta način bolj oziralo na materini jezik, bode se na podlagi tega jezika v 2½ letih ravno toliko storilo za nemški jezik, kakor do sedaj v štirih. V višjih razredih so otroci veliko bolj sprejetni za ta težavni nauk, njih um je bolj razvit za abstraktna slovniška pravila in tudi veselje se je bolj vzbudilo za ta malo mikaven nauk. Tudi skušnja uči, da je jezikoslovni nauk,

zlasti tujih jezikov, za male otroke strašanska muka brez vspeha in da se le pri odraslih pridnih otrocih kaj more storiti.

Ako bi se učni red glavnih šol v tem smislu začasno — stalno še le po preuredbi srednjih šol — prestrojil, pridobilo se bode več časa za materni jezik in druge znanosti; nemškemu jeziku se pa tudi ne bode krivica godila. *J. Lapajne.*

Šolsko in ljudsko izobraženje.

(Dalje.)

Ne sama vednost in znanje, ampak značaj je podlaga sreče za posamesnega in za vse ljudstvo.

Lastno preišljeno opazovanje, zdrava pamet, pridnost, varčnost, zmernost, dobrotljivost, ktera prinaša blagoslov, natančnost pri opravilih, previdnost v življenji, pokorščina do obstoječih postav, zadovoljnost, poštenje, zvestoba in vest, je podlaga vsake vredjene hiše in več veljá, kakor vednost in učenost; to se pa dobiva bolj po odgoji, kakor pa po podučevanju.

Ako človek stoji med svetom in preišljuje, kako bi se to ali drugo zboljšalo, povsod se mu vsili prepričanje, da ne poduk, ampak odgoja mora tukaj pomagati.

Tedaj poduk nič ne veljá? — Brez zamere! ne toliko, kolikor se mu po navadi pripisuje. Ktero ljudstvo je izobraženo? Tisto, ktero ima veliko šol. Le počasi! Šolsko izobraženje še ni ljudsko izobraženje, šola je le tukaj en poštevs, s katerim smemo računati. Kaj pa človeka izobraži, ako ga ne šola? 1) vse to, kar si človek v domači hiši pridobi (domača odgoja);

2) poduk, ktereга v šoli dobiva;

3) nadaljevalno izobraženje v družini in življenji.

Le tam, kjer je prava podlaga, mora šola naprej staviti poslopje, in šolsko izobraženje je le potem še kaj vredno, ako se v življenji nadaljuje, kakor pregovor pravi, da se človek nikdar ne izučí. Kdor pa misli, da bode ljudstvo že izobraženo in omikano, samo, da bo imelo veliko šol, ta sodi enostransko, šoli več pripisuje, kakor more storiti, tak je enostranski in ta

enostranost je že napravila veliko zmotnjav, in ne more bolje biti, dokler se ne odpravi ta enostranost.

Podajmo se sedaj na svojem potovanji med mestno prebivalstvo, med meščane! Tudi tu med obertniki bomo marsikaj zapazili. Oprostite, da vas toliko časa okoli vodim; mislim, da je to prava pot, priti do šolskega vprašanja. Svet hoče v teoriji resnico najti, a mi pa pojmo na praktično polje. — Hajd tedaj naprej med čevljarje, tekalce, strojarje, mizarje, kovače itd.!

„Rokodelstvo ima zlato podlago“, pravi star pregovor, a kaj pomaga, ko mi ne moremo najti nič zlatega. „Kdor zna rokodelstvo, ima kapital“, je pisal Franklin, a mi pri svojem potovanji najdemo šembrano malo kapitala, še manj pa obresti. Skoraj bi rekli: kdor ima obertnost, ima tudi dolg. Res da, težko je najti obertnika, ki bi sedaj ne tarnal. Skoraj povsod je nezadovoljnost, tudi tukaj najdemo tiste tožbe, kakor pri kmetih. „Saj ni mogoče naprej priti. Sirovi izdelki so predragi, koliko moram izdati na dnini! davki! davki! pa še zopet prostovoljni davki. Ni mogoče shajati“. Veliko obertnikov stoji v vertincu, ter si ne zna pomagati. Kje primanjkuje? Ali ni ga potrebnega znanja? Da, da tega primanjkuje. Obertnija se je dan danes vzdignila do take stopnje, da komaj slutiti moremo, do stopnje, od ktere poprej še nihče ni sanjal.

Zgubljen je, kdor ne gre dan danes s časom naprej. Bolj obširno tukaj ne moremo popisovati, ter pristavimo tukaj le besede Krapp-ove: „Znamenje današnjega veka je, da so se vednosti v vseh oblikah v življenje vrinile, med ljudstvo prišle, in da napredek ene reči tudi napredek druge rodi“. V teh besedah se najde ključ do razumenja teh prikazni v obertnijskem življenji! Da, to je prikazen našega veka, da se učenost čedalje bolj brati z vsakdanjim življenjem.

Kdor ne gre naprej, ga pomandrajo. Starejši ljudje čutijo, da ne morejo tako napredovati, mladost, pravijo, naj se na to pripravlja. Zato se tedaj povsod klic razlega: naprej, vednost, prosto razvijanje duha, boljše šole, mestne gradjanske šole, obertniške šole, realne gimnazije, politehnične zavode! Vse prav in lepo, le pozabiti ne smemo, da vednost sama ne pomaga.

To je zmirom treba povdarjati, ker v navadnem življenji se še vedno stavlja vednost pred nravnost, in to je že veliko kvar

napravilo. Blagostanju obertnikov ni toliko pogubljivo, da premalo znajo, marveč, da so premalo značajni. Koliko obertnikov in kupcev je pokopalo dobro življenje in napuh. Marsiktera nališpana ženska je že vso hišo podkopala. Koliko verlih obertnikov je že pripravilo v pogubo nepoštenje drugih ljudi.

To je slepota vseh slepot, ako mislijo posamesnemu ljudstvu in narodu pomagati le z omiko in razsvitljenostjo, koja človeku jemlje vero na svojo čast, pa ne zapušča družega, nego gerdo breznačajnost. Kaj mar ne vidim prav, ako pravim, da se breznačajnost razširja, kakor kuga. Ali že ni ta kuga spodjedba vseh stanov? Ali ne dahne velik del modernih znanstvenega in političnega časopisja po samopridnosti, po gerdi lažnjivosti, po sovraštvu strank, ktero je slepo za vsak pameten odgovor. Ali ne pleše vsa truma razsvitljenih brez pameti in volje po zapeljivih vešah nekterih prostoduhov ali liberaluhov, kteri vabijo množico na se, obetaje ji vso prostost in razuzdanost.

Vednost sama ni zadosti. Le stanoviten značaj, ki se krepko ustavlja neumnosti, napuhu, slepi stranki, zapravljevosti, krivičnosti, le pošten moški značaj bo zamogel v viharnem življenji ohraniti se na pravi poti; le na take značaje se more staviti občni blagor in vredjena država.

Tak značaj je pa le sad dobre odgoje, nikdar pa tega ne more dati ne šola, ne poduk, marveč le združeno sodelovanje družine, šole in nadaljevalnega poduka, sploh rečeno: dobra ljudska odgoja.

Pojmo dalje po mestnih ulicah! Koliko ljudi najdemo na beraški palici, ki so zadosti podučeni, a kje manjka? — Kaj jih je pripravilo na beraško palico? — Tam stojimo pred veliko hišo! Gospodar te hiše je prišel kakor rokodelski deček v mesto, a sedaj ima lepo premoženje in sploh vse ga čisla.

Tam pod streho zdihuje v silni revščini družina gosp. X. Gospod je bil sicer zeló omikan, pa vendar ne zeló pošten v svojem poslovanju. Njegova žena ima prijateljico, kteri se ravno tako godí.

To so vendar gotovi dokazi, da vednost, učenost in učeno izobraženje sreče ne zagotavlja.

Potrudimo se enkrat, in preiščimo enkrat teh in unih poptepuhov, sleparjev in zapravljenecv. Skoraj vselej bomo najdeli

da jih do tje ni pripeljalo pomanjkanje pri poduku, ampak pomanjkanje pri odgoji. (Dalje prih.)

Drobtinice iz dnevnika slovenskega učitelja.

Spisuje *Josip Levičnik*.

Motto: „Nulla dies sine linea!“
Stari rimljanski pregovor.

Živalsko kermenje je bil daljni predmet gospodarstvenih ukov. Reko se je, da naj se teleta do 4. ali 5. tedna pustejo sesati; potem naj se jim zraven mleka poklada po malem kako perišče dobrega sladkega sena, čimur naj se pridá tudi nekoliko debelo zmlate ovsene moke. Da tele z vsakim tednom tudi več tacega živeža dobivati more, se umé samo po sebi, dokler se poslednjič od mleka popolnoma ne odstavi, ter na pičo prestopi. Molznim kravam in vprežnim volom se kerma v enaki meri po velikosti trupla poklada, in sicer suha klaja in oves. Kolikor je mogoče, naj se gleda na enake porcije, ne pa, da je, kakor naš pregovor dobro pravi: „enkrat z bitom, enkrat z pesom“. Postavna žival potrebuje posebno tečne, lahko prebavljive klaje. Sploh naj se gleda na to, da ima klaja z gnjilječnim in gnjilječo prostimi deli pravo razmerje. In ravno v tej zadevi je očital g. docent živinorejcem, da vse premalo računijo in jim torej živinoreja tudi premalo dobička donša: „Kmetovavec naj računi!“ djal je večkrat gospod profesor. Kar pri kermenju vodo zadeva, potrebuje živina, ako je tudi $\frac{2}{3}$ vode v kermiti, vendar le še posebnega napajanja, in to naj se živalim nikar nikoli ne krati. Molzne krave in sploh delavna živina potrebuje več vode, mimo druge; tudi po leti več, kot po zimi. Napaja se živina ali v hlevu (kar se je hvalilo), ali pa na štirnah in potocih, vendar naj voda ne bo premerzla, pa tudi pregorka ne. Terda, 8 do 10 stopinj merijoča voda je naj boljša. Da se vroča živina ne sme napajati, vé pač marsikdo, žalibog, da pa na to le redkokdo pazi. Ako se n. pr. na kakem popotvanji more živina hitro napajati, naj se verže vsaj eno perišče sena ali slame v vodo. Živino na tešče napajati ni dobro in varno, — tudi takrat hitro ne, ko se ji v kermo polaga žito ali pa taka kerma, ki rada napenja. Da mlakuže niso za napajanje, se je že omenjalo v prejšnjih spisih; tudi taka voda je slaba, ki pritêka od tovarnic (fabrik).

Kot začimba (Würze) živalske kerme naj boljše služi sol; kajti vsaki praktični živinorejec vé, kako poželjivo vse živali po nji hrepené. Kjer živino zeló s senom kermijo, ni toliko soli potrebno; *) kjer pa ji kladijo repo, podzemljice in slamo (rezanico), je kaj zeló koristna. Tudi pitavni živini posebno dobro služi. Pri tej priliki je gosp. docent tudi omenjal ceno živinske soli. Povedal je, da je bila ona n. pr. na Saksonskem pred nekim časom po 3 gl. cent; kasneje so ji znižali ceno na 75: beri: pet in sedemdeset soldov! Kako zeló pa se bojijo v soli-bogati Avstrii, da bi si ljudje živinske soli za kuhinjsko rabo ne predelovali, naj sodijo častiti bralci iz tega, kar nam je gosp. docent v šoli pravil, namreč da je bilo pred malo časom razpisano darilo 1000 gld. onemu, ki bo živinsko sol ljudem nevžitno naredil, — ali da povemo reč še bolj umevno: 1000 gold. nagrade temu, kdor bo sol znal tako pokvariti, da jo bo le živina, in ne ljudje zavživati mogli. Nič manj, ko 263 takih soli-kaziteljev se je bilo nek za lepo nagrado oglašilo; kdo pa je bil tako srečen, to „premijo“ dobiti, nam g. docent ni povedal. Stara živina potrebuje sploh več soli mimo mlade; se vé, da pri vsaki reči se mora imeti svoja mera. Omenjale so se tudi še druge soli; posebno se je priporočevala o vrančnih boleznih izbrana sol (Klaubersalz); za ovce se je nasvetovala „korneuburška štupa“, ki je smes 23 lotov izbrane soli, 2 lota žveplenega cveta (Schwefelblume) in 5 lotov encijana. Kot začimba se je dalje priporočevala neka „štupa“, katero kupčijski nemški svet pozná pod imenom „Kraftnahrpulver“; — po domači naši slovenski besedi pa povemo, da je to smes bobove in grahorične moke. — Tudi moka iz rožičev je menda kaj dobra začimba za živalsko kermo.

Dalje smo prestopili na uk o redu pri kermenju. Navadno kermijo živino 2 ali 3 krat; mlado in pitavno celó 4 ali 5krat na dan. Dobro in svetovati je, naj se živini ne dá vsa namenjena kerma naenkrat, ampak naj se ji razdeli v male porcije; to je zlasti dobro pri sekani ali vmanjšani kermi. Konji se navadno kermijo 3krat; po okoliščinah tudi le dvakrat, zlasti spom-

*) Po pripovedovanju g. dr. Wilhelma, po Švicarskem in Saksonskem takrat, ko seno spravljajo in tlačijo, ga s solijo poštopajo zeló nekako tako, kakor pri nas zelje, ko ga tlačijo. Navedel nam je tudi švicarski pregovor, ki pravi: „Salz macht Schmalz“, kar bi se po naše nekako reklo:

Kdor živini kermo soli,
Od nje dovolj masla dobí.

ladanski in jesenski čas. Poklada naj se jim najprej žito; potem naj se napojijo, poslednjič naj se jim poklada seno. Kравam se daje najprej seno, potem smesena piča, zatim se napojijo, potlej naj se jim dá še kaj smesa, in nazadnje zopet malo sena. Svinje (prešiči) naj se še bolj pogosto kermijo, kot druge živali; daje naj se jim pa zato rajše manjše porcije. Vprežni voli naj po kermenju vselej kako $1\frac{1}{2}$ ure počivajo. Pri vsem kermenju naj se sploh gleda na natančni red, t. j. da se vsaki dan, kolikor je le mogoče, o enem in taistem času in v enaki meri daje živalim jed; tudi naj se slabejša piča vselej pred dobro poklada. Posode, v katerih se živini jed daje, naj bodo vselej v čednem stanu, in svetovati je, če je le mogoče, da se po vsakem kermenju posnažijo. Ker korita morajo mnogokrat popravljena biti, so jih jeli v novejših časih tu in tam zidati, ter zalikavati jih z cementom. Zidana korita naj se primerjajo velikosti živine, za katero so napravljena. Živini naj se pa tudi vselej rado in dobro streže, ter se že od perve mladosti lepo z njo ravná; kajti ona se v mladosti ravno tako lahko navadi na dobre ali slabe lastnosti, kakor človek. Zlasti z vprezno živino naj se s pričetka posebno lepo ravná, po potrebi pa se sme tudi resnobno z njo postopati. Arabljani in Angleži ravnajo s svojo živino tako lepo, da se skoraj ne more dopovedati; zato jim je pa tudi ona nasprotno z vso zvestobo vdana.

Tudi za snago naj se pri živini skerbí. Na paši si živinčeta v tej zadevi same pomagajo; v hlevih naj jim skerbí za to človek. Daje naj se živini dobra, mehka, topla stelja; pogosto naj se gnoj spod nje pokida; v gnojnici naj se ne pusti stati; tudi snaži naj se s česalom (štrigljom), s kertačami ali tudi z dergnjenjem s slamo. V nekterih krajih celó že konje in krave strižejo, kar vender ne veljá veliko. Tudi kopanje živini posebno dobro tekne (zlasti svinjam); samo posuší naj se živina vselej na prostem, in naj se nikar ne goni mokra v hleve. Kopita in parklji naj se živini večkrat porežejo. Na Švicarskem celó rogove živini ostergajo in olikajo, da se svetijo, kot lepa reč. Da v snagi zanemarjena živina dobí uši, kraste, grinte itd., je že zdavnej znana, pa vender od mnogih ne verjeta resnica. Hlevi naj bodo zračni tako o poletnem, kakor o zimskem času. 8 do 12 stopinj gorkote živini naj bolj stori. Hlevi naj bodo tudi svetli; le za pitavno živino je bolje,

ako se ima v temnejših prostorih. Duri v hleve naj bodo prostorene, odpirajo naj se na vèn pri svinjakih pa je naj bolje, ako se odpirajo na vèn in na noter. Napravljajo naj se vrata, ako je le mogoče, na zavetni strani, kakor je tudi za hleve sploh dobro, ako stojijo v zatišju. (Dalje prih.)

Ogled po šolskem svetu.

Iz Goranskega. V Kranji so učitelji v okrajno šolsko svetovalstvo volili g. L. Sadarja, okrajnega šolskega nadzornika v Loki in g. Mih. Kustra, učitelja v Kranji, v Kamniku pa g. Fr. Cerarja, učitelja v Blagovici in g. Ant. Ribnikarja, učitelja v Dolu.

Iz Černomlja. Okrajno učiteljsko društvo černomeljsko je imelo svoj četerti, t. j. zadnji zbor prvega društvenega leta 15. septembra t. l. Pri tem zboru je bil tudi pervikrat nazoč e. k. okrajni komisar.

Pervosednik pové, da med tem časom ni dobil nič dopisov v društvenih zadevah, in da tudi ni sila, da bi se zapisnik zadnjega zbora bral, ker je čisto kratek, kakor ga je že „Tovars“ priobčil.

Razgovarja se o prvi točki: „dom in šola naj otroke vadi samodelavnosti“.

G. F. Kenda pravi: Naše življenje je veden boj, s katerim se moramo boriti z vsemi močmi, ako hočemo, da bi ne propali. Delati mora vsakdo, kdor ima zdrave ude. Tudi živali delajo po svoji moči, ali marveč po svojem nagibu — in kako umetna so njih dela! Človek pa nima nagiba, ima pa um in prosto voljo, in v tem se odlikuje od živali. Toda kar človek sam od sebe stori, še ni dovolj, vaditi se mora reči dobro in na korist izdelovati; dela naj sicer sam, toda drugi naj mu popravlja in boljše kaže; človek ali marveč otrok naj se vadi tedaj samodelavnosti. Samodelavnost mora pa že dom in potem šola otroke vaditi. Ni dovolj, da otrok le odgovarja, ampak mora tudi vediti, zakaj je to ali uno tako, a ne drugače, in na to se mora s spraševanjem napeljevati. Otrok se mora tedaj vaditi misliti; le kdor popred dobro prevdarja, kaj bode govoril in kaj delal, ta bo prav storil, in ne bo se mu treba bati, da bi se osramotil.

Otrok že v zibelki pričénja delati in to — timveč, kolikor močnejši prihaja. Ko pa otrok večji prihaja, razvija se mu tudi razumnost, ter premišljuje, kako bi to ali uno naredil, in čim delavniši je njegov duh, čim živejša njegova domišljija, tim boljše je tudi njegovo delo. Ta nagon naj dom in šola dobro pozná, in naj ga pri otrocih podpira, da ne zaostaja in hira. Večim otrokom naj se tudi o koristi dela večkrat kaj pripoveduje, da delo človeka ne sramoti, ampak le čast povišuje; udje se z delom razmajajo, vèrvestijo in okrepcajo, duh se razvedrí, in je vedno popolniši. Poglejmo pridnega delavca, ki opravi ob pravem času svoje delo, in pa lenuha, ki svoja dela vedno odlaga, poglejmo ju, kako se razlikujeta; prvi je čverst, kaže že na obrazu zdravje, zadovoljnost, ta pa tava okrog, ne vé, kam bi se djal, šteje dneve,

ure in minute, gleda, kdaj bode solnce šlo za goro, da bi bil zopet izbrisan en dan iz njegovega trudapolnega življenja. On je tat, ki krade čas, naj dražji zaklad na svetu. Delo je sicer težko, vendar postaja prav lahko, ako se ga že kot otrok poprime. Kako je pa tudi sladke mir po storjenem delu! Tako naj meroma gojitelji o delu otrokom pripovedujejo, da jih zanj vnemajo.

Starši naj skerbé, da otroke navadijo, da radi delajo, da imajo doma vse v redu, da lahko precej najdejo, kedar kaj potrebujejo. Ker pa otroci radi posnemajo, morajo jim dajati starši in sploh vsa hiša lep zgled. Ako vidi sin očeta pohajkovati, v sencah poleževati, redko bo sam potem delaven; ako vidi marljive delavne moči, lotil se bode tudi sam dela brez opominjanja.

Ko otroci nekoliko odrastejo, pošiljajo jih starši v šolo. Tù se otroci še lože samodelavnosti učé, ker tù je skupno delovanje, skupno učenje, kjer že otrok otroka spodbuja delati. Učitelj naj nadaljuje, ter naj jih prav marljivo dela vadi, in kar je še več, duhá naj blaži. Učitelj naj se jim, kolikor mogoče, kaže veselega, delavnega; ako klavern simtertje hodi, so tudi otroci žalostni in otožni, in ne ljubi se jim delati. Ker je pa otroku delo že prirojeno, naj pazi učitelj, da ne bo ta nagon zatiral s svojim obnašanjem, on naj tedaj vse nauke tako vredí, da se bo samodelavnosti otrok prepričal, in naj jih za storjeno delo večkrat pohvali, pohvala še odraščencim ljudem dobro dé, veliko bolj pa še otrokom. Učitelj naj bode svojim učencem lep zgled v vsem obnašanju.

G. M. Stanonik povdarja, da sta dom in šola tako tesno združena, da dom brez šole in šola brez doma ne more prav koristiti, to je, če starši in učitelj niso zložni. Dokler so deca še majhna, morajo starši skerbeti, da jim vedno dajo kaj pripravnega opravila, če tudi pri igrah, da le zmirom sami kaj delajo. Ko otroci hodijo v šolo, mora učitelj skerbeti, da jim daje vedno kaj opravila, posebno mora pa na to gledati, da jim je opravilo prijetno in jih veselí. Starši pa imajo zopet dolžnost, skerbeti, da otroci na tanko domá sami vse spolnujejo, kar se jim je v šoli naročalo. Posebno od škodljive lenobe mora učitelj učence pri vsaki priložnosti odvracati.

G. M. Germ pravi: Samodelavnost, t. j. vedna raba svojih moči pri opravilih je jako dobra pri učenju zavoljo izobraževanja uma, in je prva lastnost nadepolnega otroka. Potrebo zgodnje privadbe samodelavnosti previdi vsakdo, kateri pomisli, da je delavnost vsakega človeka sveta dolžnost, ker je za delo vstvarjen. Za delavnost je človek prejel dušne in telesne moči, ktere se že v nježni mladosti morajo vaditi. Da se otroci spešno učé, je vse na tem, kako se otroci vadijo domá in v šoli čas obračati. Samodelavnost je zdaten pripomoček zoper razuzdanost, zakaj samodelavnost in lepo pravno vedenje ste večidel združeni. Samodelavni otroci so tudi mirni in tihi, ni jih sila opominjati in kaznovati, pomagajo radi svojim staršem pri delu, in se tako pripravljajo za prihodnje življenje, podobni so lepemu cvetju, ki obeta dober sad, ako drugače po slani pokvarjeno ne oveni, ali druga nezgoda ne pokončá sladkega upanja. Samodelavnost

pa tudi pripomore k veselemu življenju, zbuja veselje in ljubezen k novemu delu in koristnim opravilom; lenoba pa otroke dela odljudne in potuhnjene. Ako so otroci brez dela, znajdejo kmali razne napake, na ktere še popred mislili niso. Lenubi zaostajajo v omiki, niso za nikakovo društvo pripravni, popačijo se uravno in so na zadnje v svoji starosti sosedom v nadlogo. Zavaljo tega naj se mladina vadi samodelavnosti že v mladosti. Samodelavnost pa ne pride sama po sebi. Tudi telesne okoliščine in dušne zmožnosti otrok, napravijo ene bolj pripravne za samodelavnost, druge bolj za lenobo. Čas je tudi zdaten ali ne; nektera dela se spešneje dopoldan, kakor popoldan opravijo, zato se za težja opravila raji izvoli dopoldanski čas. Vsako opravilo pa, naj ga človek še tako rad opravlja, vtudi, če preveč dolgo terpi. Bolezen, jeza, posebni dogodki otroke v samodelavnosti ovirajo, da niso tako skerbni. Staršem in učiteljem je tedaj treba posebne pazljivosti.

Samodelavnosti se otroci vadijo:

- 1) ako se jim v serce vsaja serčnost in veselje do samodelavnosti;
- 2) če starši in učitelji vedno pripovedujejo, da leni otroci nikdar svojega namena ne dosežejo;
- 3) če starši učiteljem in šoli ne nasprotujejo, kar se žalibog, še v dostih krajih godí;
- 4) če starši in učitelji otroke za dobro hvalijo, za hudo pa grajajo;
- 5) če dajejo lepe zglede samodelavnosti.

G. J. Juvan pristavlja: Naš namen je, da se danes pomenimo, kako naj starši in učitelji otroke vadijo samodelavnosti.

Mati, postavim, uči svojega ljubčeka že v zibelki govoriti; ko je že malo krepkeje, uči ga hoditi, in kako veselje je, ko shodi, še večje pa, ko začne po malem besede izgovarjati! Kako se mu vsi iz serca smeja, ako ktero prav narobe pové! Tù mu popravljajo in ga vadijo toliko časa, da sam zna. To so perve vaje samodelavnosti, ktere starši in drugi domači še naj bolj vestno izvršujejo. Toda od sedaj naprej gre slabo; kmečki starši otroke zanemarljajo; marsikteri hodijo na pol nagi okoli hiše in po vertih; če ima še tudi kje kako boljšo obleko, pa ni jim mar, da bi ga bolje oblekli. Gosposki starši zopet svoje otroke preveč in predolgo mehkužijo, oblačijo jih sami, da že v šolo hodijo itd., nekterim se še lepo vidi, ako njihov gospodič prav zapovedovati zná, sam pa nič ne stori. Tudi z raznim orodjem naj se otrok vadi delati; ako se včasí z nožem malo vrece ali z vilicami vbode, ne škoduje. Bral sem enkrat, da se je Mozart kot že mož v perst vrezal, ko si je kruh rezal, akoravno je bil na glasovirju tako izversten; gotovo mu niso dali v mladih letih noža v roke. Tudi nič ne dé, ako se deklica s šivanko v perst vbode, da ji kapljica kervi priteče, bo pa drugo pot bolj pazila. Videl sem deklico, ki je komaj štiri leta stara, ves dan pri mami sedela in za svojo punčiko obleko šivala, pa se ni nikoli zbodla; s škarjami je strigla, kakor marsiktera odrasčena ne tako. Zakaj bi se majhina

deklica ne učila mize pogrinjati? ako majhena kakošen taljer ali okrožnik potolče, ga pa velika ne bo; v začetku se pa zmirom kaj škode naredi. Kar oče dela, naj dà tudi svojemu sinku v roke, naj se uči sekati, rezati, vertati, s kladvom tolči itd. Kako rad nareja deček lesen nož, vilice, grablje, brano, voziček itd.! Ako se bo pa oče bal, da bi se sinko vrezal, se pa ne bo nikoli nič naučil. Roke mu bodo terde, noge okorne, ako ga ne pustí hitro tekati, ali po drevesih plezati, če se boji, da bi padel, enkrat mora vendar poskusiti, če ne, bo slab kmet in neročen, nepripraven rokodelec. Taki otroci so tako okorni, da, ko v šolo pridejo, ne znajo ne sedeti, ne nič v roke prijeti, še glave ne znajo prav držati. Koliko truda ima učitelj s takovimi otroci! Kako lepo je, če mati odloči hčerki nekoliko prostorčka na vertu, da si tù sama cvetlice sadi, ali kako drugo seme seje itd. Kako dečka veseli, ako sme sam kje kaj malo žita vsejati, kaka drevesca saditi in jih cepiti! Kako ponosen je, ko vidi, da vse lepo raste! Kako bi bila deklica vesela, ko bi imela par svojih cibik, kako račico ali svojo gosko, ali ko bi imel deček svojega junčka! Kako bi sestra in bratec svoje živalice oskerbovala! Poznale bi se iz med vseh drugih. Tako bi se mladina že domá vadila samodelavnosti.

Še bolj mora pa učitelj svoje učence samodelavnosti vaditi. Tako so delali stari učitelji, oni namreč, niso precej otroku povedali, kako se ta ali una čerka glasí, ampak napeljevali so ga, da je glas sam dobil, na ta način si ga je bolj zapomnil in je bil tudi vesel, ker je mislil, da je to zgolj njegova znajdba. Kaj napačno je pa, če učitelj še celó pri branju učencu zloge, besede ali še cele stavke predgovarja in učenec še le za njim. Otrok se zanaša na učitelja, in samodelavnost se zanemarja. Dosti prida tudi mislim ni, ako vsa šola ob enem na glas šteje, tako, postavimo, poštevanko. Eden se na drugega zanaša, in potem sam nič, ali prav malo misli, ker eni že tako znajo, da jim ni treba misliti, in drugi potem za njimi izgovarjajo. Posebno pismene naloge naj otroci, kolikor mogoče, sami izdelujejo, zlasti večji. Ako kaj popisujejo, naj jim učitelj ne pové vsega popisa, ampak naj jih o vprašanji napeljuje, da bodo sami v stavih odgovarjali in jih potem sestavljali. Zatorej se meni jako nepedagogično zdi, če učenci posebno v tretjem in četrtem razredu naloge s table v svoje tako imenovane „fleisstheke“ prepisujejo, in če se potem o tej nalogi kaj ne govori, a vendar se to še pogosto godí. Učenci nimajo nobenega veselja do nalog, ker jih sami ne izdelujejo in po tem takem tudi ne pravega dobička.

Dalo bi se o vsakem nauku veliko povedati, kako naj bi se učenci vadili samodelavnosti, moj namen vendar ni, obširno o tem govoriti, ker nas že pedagogika tega uči. Vsak učitelj naj vestno roko na serce položí, in povedalo se mu bo, kako naj podučuje, ako hoče njemu izročene otročiče praktično staršem izrejati, kar mu je sveta dolžnost.

(Dalje prih.)

Iz Ljubljane. (Iz društva v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam). V 1. odborovi seji 11. p. m. mi je

bilo naloženo, tirjati zaostale plačnike pri vdovskem društvu. Spolnovajè ta nič kaj mikaven posel, poslal sem vnanjim udom pogovornice (Korrespondenzkarten), v katerih sem vsakemu napisal iz blagajniške knjige (Cassa-Buch) številko in znesek, ktereга je na dolgu. Naj vsak društvenik blagovoljno primerja napisane številke s tistimi, ktere najde v svojih plačilnih bukvicah, in ako se je kaka pomota vrnila, naj meni kar po kratki poti, ko mi bukvice pošlje, naznani, kaj in kako; skušal bom poravnati, da bo kolikor mogoče vsem vstreženo.

Častiti društveniki, kteri so za eno leto ali še več dolžni, naj plačajo do konca leta svoj dolg, ako jim pa tega nikakor ni mogoče, naj se pri odboru oglasé, kedaj da jim je mogoče plačati, in ravnali bomo v posebnih primerljnejih ž njimi, kakor je ravnal evangelijski gospodar s svojimi delavci v vinogradu. Sicer pa vsak pameten previdi, da ima vsako društvo svoja pravila, ktera mora spolnovati, sicer vse razpade, in g. g. društveniki naj se vprihodnje strogo ravnajo po §. 10. društvenih pravil. — Denar lahko pošljete društvu po c. k. okrajnem poglavarstvu. Naj krajši pot pa je, ako ga na ravnost pošljete meni, da ga vpišem in potem blagajniku izročim. To se naj ložeje in cenejše godí po poštnih nakaznicah, ktere ne veljajo več, kakor 5 kr. V „Tovarušu“ se bode vselej razglasilo, kteri gospodje in za ktero leto, so plačali. O priliki mi lahko pošljete ali prinesete svoje bukvice, v ktere vam plačani znesek iz blagajnične knjige poterdim. Društveniki, kteri so se oženili, pa so plačevali le kot neoženjeni, naj pošljejo odboru svoj poročni list, da se po §. 7. kakor je „Tovars“ v poslednjem listu povedal, odmeri, kar imajo doplačati.

Kdor pa društvenih pogojev ne spolnuje, naj nam pa nikar ne zameri, ako ga društvo ne bo hotelo poznati. Pomagajmo si sami, in potem nam bode Bog in dobri ljudje pomagali, in sedaj, dokler nam še solnce vgodno sije, delajmo za čas, od ktereга se pravi, da nam ne dopada.

Častitim podpornikom tega društva, kterih je naj več iz duhovskega stanú, iz med kterih sta dva že plačala po 90 gl., se v društvenim imenu prav ganljivo zahvaljujem, ter lepo prosim, da naj tudi vprihodnje ne pozabijo našega društva. Vsega skupaj so dobrotniki temu društvu darovali že 545 gl. 84 kr., med njimi nahajamo več gospodov, ktere že krije hladna zemlja in kteri kakor upamo pri Bogu vživajo plačilo njihovega usmiljenja. Sedaj, ko hvala mertvim več ne škoduje, živim pa služi v spodbudo naj jih imenujem; so pa ti-le: Arko Jernej, Blaznik Blaž, Brencè Janez, Hicinger Peter, Holzapfel Ignac, Jelovšek France, Lenček Jernej, Poklukar Jože, Šlakar Janez, Schmid Matija, Vovk Šimon.

Živim dobrotnikom sem pa razposlal račun od leta 1861. — 1869., iz ktereга vidijo, da se je premoženje že precej narastlo; imamo pa sedaj vsega premoženja že višej od 24.000, naj več v zaveznicah, nekaj pa v gotovini.

V odborovem imenu

Matej Močnik,
društveni tajnik.

— K učiteljskemu društvu za Kranjsko so pristopili pred in po občnem zboru g. g.: Lovro Sadar iz Loke (106), Janez Debelak iz Teržiča (107), Janez Zima (108), France Kokalj (109) in Anton Vizjak (110) iz Ljubljane.

Vstopnino so plačali g. g.: Lovro Sadar iz Loke, Janez Debelak iz Teržiča, Janez Eppich, Mihael Putrè in preč. g. France Lesjak iz Ljubljane.

Za leto 1869. sta plačala g. g.: Anton Žibert iz Fužin in Alojzi Jeršè od sv. Lorenca na Temenici (zadnji tudi za leto 1870.; (2 gl.) — Za leto 1870. so dalje plačali g. g.: Lovro Sadar iz Loke, Jože Raktelj iz Ribnice, Janez Borštnik iz Šmarije pri Ljubljani, France Zorè iz Spodnjega Tuhinja, France Lunder z Berda pri Podpeču vsi po 1 gl. Po 2 gl. pa g. g.: Vincenc Levstik iz Dobrove, Janez Kogej iz Brezovice, Blaž Kuhar iz D. M. v Polji, France Gerkman, Mihael Putrè in France Lesjak iz Ljubljane.

Vstopnino so dolžne te-le številke: 12, 17, 19 iz Ljubljane; in št. 8, 81, 86, 87, 95 iz dežele.

Za leto 1869. so na dolgu št.: 12, 15, 29 in 61 iz Ljubljane; iz dežele: 21, 31, 33, 55, 62, 69, 77, 81, 84, 85, 86, 87, 93, 95.

Za leto 1870. so na dolgu št.: 8, 11, 12, 15, 19, 25, 28 (le 1 gl.) 29, 60, 61, 88 iz Ljubljane in okolice po 2 gl. in iz dežele po 1 gl. št.: 3, 4, 21, 26, 27, 30, 31, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 48, 49, 52, 53, 55, 62, 63, 64, 69, 75, 76, 77, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99.

Kdor do konca novembra ne plača vsaj vstopnine, neha biti ud učiteljskega društva, sicer pa velja za vse §. 6 društvenih pravil.

Vse č. g. g. društvenike prosimo, da naj pogledajo številke svoje sprejemnice; kdor je pa še ni dobil, naj se za njo oglasi pri odboru.

Odbor uč. društva za Kranjsko.

Iz Ljubljane. (Okrajni šolski svetovalci na Kranjskem), ki jih je deželni odbor vsled postave od l. 1869., ki se tiče šolskega nadzorstva, v seji 14. dne t. m. po večini glasov izvolil, so sledeči: 1. za politični okraj okolice ljubljanske gosp. Franc Kotnik, posestnik in deželni poslanec v Verdu poleg Verhnike, in g. Valentin Krisper, posestnik v Studencu poleg Ljubljane; 2. za politični okraj kranjski: g. Matevž Pirc, tergovec in posestnik v Kranji in g. Dragotin Šavnik, magister farmacije in častni mestjan v Kranji; 3. za politični okraj kamniški: g. Janez Podrekar, tergovec v Kamniku in g. Janez Debevec, posestnik in poštar v Kamniku; 4. za politični okraj radoljski: g. Lovro Pintar, fajmošter in deželni poslanec na Breznici in g. France Preželj, posestnik v Srednji vasi v Rohinji; 5. za politični okraj kerški: g. Janez Irkič, notar in posestnik v Kerškem in g. Vilelm Pfeifer, posestnik na Raki; 6. za politični okraj novomeški: g. Dragotin Rudež,

grajščak in deželni poslanec v Hrastji pri Novem mestu in g. Davorin Mohar, pristav pripomočnega urada pri c. k. okrajni sodnji v Novem mestu; 7. za politični okraj litijski: g. Alojzij Kobler, posestnik v Litiji in g. Juri Oblak, c. k. okrajni zdravnik v Litiji; 8. za politični okraj černomaljski: g. Janez Kapele, oskerbnik Komendiške grajščine v Metliki in g. Janez Kolbezen, posestnik v Černomlji; 9. za politični okraj kočevski: g. Anton Treitz, c. kr. okrajni zdravnik v Kočevji in g. Janez Podboj, posestnik v Ribnici; 10. za politični okraj logaški v Planini: g. Alojzi Perenič, župan in posestnik v Planini in g. Adolf Obreza, posestnik in župan v Cerknici; 11. za politični okraj postonjski: g. Andr. Lavrenčič, župan in posestnik v Postojni in g. Jožef Zelen, župan in posestnik v Senožečah. Po gori omenjeni postavi o šolskem nadzorstvu je za vsaki politični okraj (Bezirkshauptmannschaft) en okrajni svet, kteremu gre viši nadzor nad ljudskimi šolami dotičnega političnega okraja. Ta svet, ki se vsak mesec vsaj enkrat zbere, posvetuje in sklepa o zadevah, ktere po omenjeni postavi spadajo v njegovo področje, je sestavljen iz 6 oseb, namreč iz c. kr. okrajnega glavarja, enega duhovnega gospoda (dekana), ki ga izvoli knezoškof, dveh srenjčanov, ki jih, kjer ni okrajnih zastopov, izvoli deželni odbor in dveh učiteljev, ktera izvoli učiteljska skupščina onega okraja. Vse te volitve veljajo za 6 let. — Glavno mesto po svojem odboru izvolilo je dva zastopnika, in sicer g. Dežmana in prof. Pirkerja v okrajni šolski svet za Ljubljano; učitelji mestnih šol so za svoja zastopnika izvolili g. Belarja in g. Schotta, preč. knezoškofijstvo pa je poslalo v ta svet preč. g. dr. L. Klofutarja, kteri je že kot okrajni šolski nadzornik v zboru.

— V 5. seji deželnega šolskega svetovalstva se je med drugimi osebnimi zadevami vstanovil proračun normalnega šolskega zaklada za l. 1871. Med druge izdatke privzelo se je tudi 350 gold. za namene gospodarskega nauka v ljudskih šolah in 1000 gold. v podporo učiteljem.

— (Nove orglje.) 23. pr. m. t. j. 20. nedeljo po binkoštih so bile v frančiškanski cerkvi pred mostom slovesno blagoslovljene nove orgle — izverstno delo gosp. Franceta Goršiča. Ker so te nove orgle sedaj naj boljše delo na Kranjskem in tudi še v sosednih deželah, povemo tu njih dispozicijo, ktera je taka le: I. Glavni stroj: 1. Principal 16' od E v licu; 2. Principal 8'; 3. Bordun 8'; 4. Flavta 8'; 5. Viola di Gamba 8'; 6. Gamsov rog 8'; 7. Trobenta 8'; 8. Oktava 4'; 9. Harmonična flavta 4' (prepiska); 10. Kvinta 2²/₃'; 11. Superoktava 2'; 12. Kornet 5¹/₃', trojni; 13. Mikstura 2', petera.

II. Verhni stroj: 1. Principal 8' v licu; 2. Bordun 16'; 3. Cevna flavta 8'; 4. Solicional 8'; 5. Eolina 8'; 6. Hoboa 8'; 7. Oktava 4'; 8. Traversflavta 4' (prepiska); 9. Flavtica 2'; 10. Šumna kvinta 2²/₃ in 2'.

III. Pedal: 1. Principalni bas 16'; 2. Violon 16'; 3. Sub-bas 16'; 4. Bombarda 16'; 5. Kvintni bas 10²/₃'; 6. Oktavni bas 8'; 7. Violončel 8'; 8. Serpan 8'; 9. Flavtni bas 4'. — Skupaj 32 spremenov (čez 1900 piščalk). Manvala imata C — $\frac{3}{g}$ (56 tast); Pedal C — d (27 tast).

K temu še: 1. Manvalni sklep; 2. Pedalni sklep; 3. Zaklopnica (Sperrventil) k glavnemu stroju in pedalu — za meh 32°; 4. Zaklopnica k verhnemu stroju in pedalu — za meh 28°; 5. 6. Zbiralnik (Kollektivzug) za 9 spremenov glavnega stroja, posamesno ali skupaj; 7. 8. Zbiralnik za 6 spremenov verhnega stroja; 9. 10. Zbiralnik za 6 spremenov pedala.

Lepa omara, po načertu g. Tomec-a v Št. Vidu, je 37 čevljev visoka, 26 čev. široka in 9 $\frac{1}{2}$ čev. globoka.

Te nove orgle pa stanejo tudi do 8000 gold., kajti porabilo se je za nje čez 24 centov čistega cina (brez svinca) po 125 gold. cent. S tem slovečim delom se je cerkvena umetnost na Kranjskem zelo pomnožila.

— 27. preteč. m. se je ustanovilo okrajno šolsko svetovalstvo za vnanji ljubljanski okraj. Nazočih bilo je 6 udov, in sicer g. g.: svetovalc deželni. poglavarstva in c. k. okrajni glavar pl. Schivichofen, kot predsednik, V. Krisper, F. Kotnik, kot zastopnika občin, J. Brolih, dekan iz Šmarje, kot knez. škof, poslanec in J. Uranič in B. Kuhar kot zastopnika uč. stanú. Za predsednikovega namestnika izvoljen je bil dekan Brolih. Pri tej priložnosti se je tudi določilo število zastopnikov, ki jih ima občinski zastop vsake občine voliti v krajni šolski svet, kakor tudi, da se ima naročiti županom teh občin, da nemudoma skličejo vkup možé k tej volitvi, da se potem hitro ustanovi krajni šolski svet.

Premembe v učiteljskem stanu.

Na Kranjskem. Postavljeni in prestavljeni so g. g.: Janez Erker iz Stare Loke v Morobico in Anton Lokar iz Morobice v Staro Loko (na Kočevskem); Avg. Adamič iz Račjega v Rob, Janez Grebenec z Iga v Račje, Janez Kernec s Poloma na Ig, Leop. Abram od Fare v Sodražico, Alojzi Kušar z Nadanjega sela v Hotederšico, Leop. Zupin iz Hotederšice na Nadanjeselo, Janez Strehovec z Verhnike v Moravče, Silv. Kéte iz Moravč v Ternovo pri Bistrici, Val. Bernet s Ternovega na Verhniko, Fr. Schmied, podučitelj v Semiču, je službo popustil, na njegovo mesto postavljen je Fr. Zajec; Anton Javoršek z Rake gre v Planino (Stockendorf).

Razpis učiteljeve službe.

Na Jezici blizu Ljubljane je razpisana nova učiteljeva, cerkvenikova in orglarjeva služba z 262 gold. 50 kr. letnih dohodkov. Prošnje naj se pošiljajo c. k. okrajni gosposki ljubljanske okolice do 10. t. m.

➡ Današnjemu listu pridjan je Kazavec št. 4, 2 str. ➡

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.